

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

ISSN 1857-7296

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011**

ГОДИНА 2

БРОЈ 2

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА МУЗИЧКА УМЕТНОСТ**

За издавачот:

проф. д-р Илчо Јованов

Издавачки совет:

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Редакциски одбор:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски
доц. м-р Гоце Гаврилски

Главен уредник:

проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска

Одговорни уредници:

проф. д-р Илчо Јованов
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска
доц. м-р Владимир Јаневски

Јазично уредување:

Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување:

Славе Димитров
Благој Михов

Печати:

Печатница „Европа 92” - Кочани

Редакција и администрација:

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип
Факултет за музичка уметност
бул „Крсте Мисирков” бб
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија

СОДРЖИНА

проф. д-р Илчо Јованов Улогата и значењето на оркестарот на народни инструменти на Македонската радио телевизија во одржувањето на сопствената музичка традиција	5
проф. д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска проф. д-р Аида Ислам Нови трендови во музичката култура кај младата популација во Скопје, Република Македонија	13
проф. д-р Томе Манчев Анализа на музичко дело	21
проф. м-р Валентина Велковска-Трајановска Присутноста, употребата и улогата на музичките инструменти во дел од оркестарското творештво на Томислав Зографски (1934- 2000)	33
Ивана Јанков Музичките изразни средства и нивните особености во делото „Пасакаља“ за еден херој од композиторот Томислав Зографски (1934-2000)	45
доц. м-р Гоце Гавриловски Темброт на народните музички инструменти во делото трета симфонија „Рустика“ оп. 58 на композиторот Властимир Николовски (1925-2001)	55
м-р Тихомир Јовиќ Полифонијата во македонското музичко творештво	69
м-р Невенка Трајкова Синтеза на додекафонија и модалност: тенденции во камерното творештво на Гоце Гавриловски концептот на делото „Circle“	79
проф. д-р Милица Шкариќ Параметри за составување тестови за мерење на музички постигнувања	91
м-р Ленче Насев Педагошката пракса во едукативниот процес на идните наставници по музичко образование	99
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева Влијанието на организираниот педагошки процес врз музикалноста и општиот развој на детето	105

доц. Антонијо Китановски Проблемот со креативноста	121
доц. м-р Александар Трајковски Слушањето музика во рамките на музичката настава во средните општообразовни училишта во Република Македонија	125
м-р Христо Стојаноски Инструменталната пијано техника на Оливие Месиан употребена во циклусот „Дваесет погледи кон детето Исус“	133
м-р Славчо Величков Улогата на наставникот во развојот на афинитетот на децата кон пијаното како инструмент	141
проф. д-р Родна Величковска Презентирање на русалиските игри на фестивалите во Република Македонија и надвор од неа	145
доц. м-р Владимир Јаневски Пишаните и визуелни извори за традиционалните игри во крајот на XIX и почетокот на XX век	151
доц. м-р Горанчо Ангелов Музичкиот инструмент гајда и нејзините тонски карактеристики	159
м-р Тимко Чичаковски Последниот беровски чалгација	171
Благица Илиќ Класификациски систем на традиционалните игри во делото на Љубица и Даница Јанковиќ	183

781.22:[78.082.1:78.071.1(497.7)(049.3)
78.082.1:78.071.1(497.7) Николовски, В.

доц. м-р Гоце ГАВРИЛОВСКИ

ТЕМБРОТ НА НАРОДНИТЕ МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕЛОТО ТРЕТА СИМФОНИЈА „РУСТИКА“ ОП. 58 НА КОМПОЗИТОРОТ ВЛАСТИМИР НИКОЛОВСКИ (1925-2001)

Во текстот темелно и доследно ќе се опише и дефинира темброт на оркестарската група на народни музички инструменти, нивните својства и карактеристики во Третата симфонија „Рустика“, ор. 58 на композиторот Властимир Николовски. Од бројното македонско музичко творештво се одредивме токму за делото Трета симфонија „Рустика“, оп. 58, (1975) од причина што е едно од првите дела во македонското творештво во кое имаме употреба на народни музички инструменти. Што се однесува до поимот *рустика*, најмногу е впечатлив при рустикалното исполнување на инструментите, посебно во нивните соло- делници. Всушност, инспирацијата е од рустикалното фолклорно пеење кое претставува наша национална вокална основа, а во делото е појавено преку употреба на инструментација на вокалот - оркестрација на човечкото пеење на сцена, преку разни музички инструменти.

Причината што се фокусиравме конкретно на ова делото лежи и во поводот за одбележување на десетгодишнина од смртта на композиторот Властимир Николовски, како еден од доајените и најзначајните музички творци во Р. Македонија,

Интенцијата на авторот во Третата симфонија била што подлабоко да се навлезе во корените на фолклорот што го претставува преку карактеристичната фолклорна употреба на: мелодијата, ритамот, хармонијата и инструментариумот. Кога ќе се повлече паралела помеѓу времето кога е создадено ова дело и денес, ќе се заклучи дека денешната изработка на народните музички инструменти е пософистицирана и попрецизна, се проширува опсегот и се создаваат услови за изведба на ова дело со народни инструменти. Описот на фолклорниот тембр преку комбинација на музичките инструменти ќе го разгледаме и дефинираме по истиот пат како што се дадени инструментите редоследно во партитурата. За таа цел ќе ни послужат и нотните примери кои во текстот ќе ја потврдат зададената теза.

Во оваа партитура најнапред ја среќаваме употребата на *кавалот*, со мелодиска функција, дадена во средниот - висок регистар, заедно со кларинетот, кој претходно е појавен во подлабок регистар. Како придружни инструменти со хармониска функција на ова место се јавуваат трубите со сордина, со препознатлив „лонтано звук – повик од далечина“, како и кампанелите, кои се одликуваат со нежен, кршлив тембр и там-тамот во пијанисимо динамика. Подоцна се приклучува алт - флејтата, чиј тембр имитира и претставува стилизација на втор, придружен кавал, во подлабок регистар, во комбинација со бонгоси и виолини, кои свират во висок регистар со пијано динамика и опишуваат „вресок“ кој доаѓа од далеку. При крајот од мелодиската делница се приклучува и тапанот.

The image shows a page of a musical score for a percussion ensemble. The score is written on multiple staves, each representing a different instrument. The instruments listed on the left include: Flauto (Flute), Clarinetto (Clarinet), Trombe (Trumpets), Campanelle (Cymbals), Tamburi (Toms), and Tamburo (Drum). The score is marked with a tempo of 402. The music features complex rhythmic patterns and dynamics such as *ppp* (pianissimo) and *pp* (piano). A section of the score is marked with a circled 'C' and the instruction *Allegretto - ff - a tempo*. The page number 102 is visible at the bottom right of the score.

Пр. бр. 1. (стр. бр. 102 од партитурата)

Во текот на композицијата следува употреба на двете зурли (како алтернатива во текстот авторот има наведено две обои). Карактеристично е тоа што авторот на овие инструменти им доверил мелодиска функција дадена во полифон слог, во вид на хетерофонија, а на места и со бордунски, педален настап. *Хетерофонијата и бордуноот* се најкарактеристични музички изразни средства кои се јавуваат во македонскиот музички фолклор. Зурлите се наоѓаат во својот среден - низок регистар, кои во комбинација со тапанот образуваат комплементарен ритам. Во следниот такт се приклучуваат и кларинетите во низок регистар, со што на најдобар начин го потврдуваат тој „зурлашки призвук“. Хорните и трубите во бт. се карактеризираат со хармонска функција, во пијано динамика, дадени со мотив на лонтано звук, од далечина.

The image shows a handwritten musical score for two trumpets, labeled 'I' and '6т.'. The score is written on multiple staves. The top staff is for Trumpet I, and the bottom staff is for Trumpet 6т. There are also staves for Clarinet and Horns. The music is in a 3/4 time signature and features a complex rhythmic pattern. The score is written in black ink on aged paper with some handwritten annotations in red and blue ink. The text 'Alternativa: Oboi, ma con l'ancia dura e esita' is written in red ink. The text '6т.' is written in blue ink. The text 'I' is written in black ink. The text '3' is written in black ink. The text '3' is written in black ink. The text '3' is written in black ink.

Пр. бр. 2. (стр. бр. 3)

Во современата модерна оркестрација се прават обиди за доближување до фолклорната традиција. Во музичкиот творечки процес традицијата кај македонските композитори се рефлектира на неколку начини преку: интуитивно продирање на фолклорот и народните музички инструменти; конкретно со директна употреба на цитати или целосни фолклорни мелодии, ритмичко- хармонски структури или пак со употреба на оригинални народни музички инструменти, како и индиректено на флуиден начин со употреба на идиоми или сегменти од фолклорот или имитација на народни инструменти со посредство на класичниот симфониски состав (Манчев, 2005).

Редица македонски композитори употребуваат оригинални народни инструменти во симфонискиот оркестар. Други пак, со помош на имитација од постојниот оркестрациски инструментариум добиваат звук на народни инструменти. В.Николовски во Третата симфонија на почетокот со помош на обои и кларинети во длабокиот регистар добива звук на зурла.

5

6

Пр. бр. 3. (стр. бр. 5)

Во нотениот пример бр.4 се дадени флејти во висок регистар и со фортисимо динамика, заедно со кларинети, кои опишуваат силен рустикален „вресок“, а гудачите во фортисимо динамика се одликуваат со улога на „импулси“. Пред крајот на појавата на зурлите се јавуваат хорни и труби, кои се карактеризираат со рустикален тематски мотив во форте динамика, а тоа е разработка на почетниот тематски материјал даден во зурлите, во аугментација и понатамошна разработка со истиот почетен тематски материјал.

Појавата на зурлите е со мелодиска функција, дадени во среден - висок регистар (пр. бр.5).Тие се во комбинација со: кларинет, бас-кларинет, гајда, фаготи, а сите се одликуваат со мелодиска функција, а заедно образуваат интересен рустикален тембр. Како придружни инструменти со ритмичко- хармонска улога се јавуваат гудачите.

Пр.бр. 4. (стр. бр. 6)

100

Alternativo: Cl. dissondi liberi, suoni liberi, ma Ben musicale
 Lo-Bacillo (un-fuso) e-derridone-bite

101

Пр. бр. 5. (стр. бр. 100)

Гајдата (како алтернативен инструмент за изведба авторот на ова место го наведува кларинетот) во делото е појавена да ја карактеризира мелодиската функција, а се протега низ целиот свој амбитус со опсег од: d1-e2, во форте динамика.

100

Violini I

Violini II

Violoncelli

Contrabbassi

Flauti

Clarinetto

Fagotti

Trombe

Tromboni

Timpani

Tamburi

Alternativo: Cl. glissandi liberi, suoni liberi, ma. Ben musicale

Lo-Bacillo - (A) Fissa - desiderabile

100

Пр. бр. 6. (стр. бр. 100)

Непосредно по завршувањето на нејзиниот настап се јавува со мелодиска функција и појава на интересна глисандо - исполнителска техника. Се комбинира со фаготи, а заедно тие образуваат интересен рустикален призвук. На тоа место дрвените дувачи формираат интересен „зурлашки тембр“, во длабок регистар, додека гудачите се карактеризираат со ритмичко-хармонска улога, која во комбинација со тапан и тимпан формираат комплементарен ритам.

Пр. бр. 7. (стр. бр. 104)

Мелодиската функција на гајдата е комбинирана со фаготи и обои (пр. бр.7). Хорните се одликуваат со популарните „довикувачки“ тонови, дадени во нагорно - глисандо артикулациска техника, а тимпан и тапан се карактеризираат со ритмичка функција, во вид на комплементарно надополнување со гудачите, кои имаат хармонско-ритмичка функција, додека флејти, кларинети и ксилофон се одликуваат со кратки мелодиски пасажи, во фортисимо динамика, кои имаат за функција-зголемување на тензијата, дадени како нараснувачки бранови од краток здив или силен ветер.

The image shows a page of handwritten musical notation, identified as page 126. The score is written on multiple staves, including woodwinds, strings, and percussion. It features complex rhythmic patterns and dynamic markings such as "ff sempre" and "allegro". The page number "126" is visible in the top right corner of the score.

Пр. бр. 8. (стр. бр. 126)

Тарабуката во делово се јавува да ја карактеризира ритмичката улога, со цел надополнување и оформување на комплементарниот ритам, во комбинација со тапан и тимпан. Дадена е со артикулациска техника “col mani” - свирење, тропање со раце, а во динамика фортисимо. На ова место гудачите се карактеризираат со ритмичко-хармонска улога - опишување на темброт на тапанот, а дрвените дувачи имаат мелодиска улога, додека пак металните дувачи се одликуваат со хармонско-педална функција.

The image displays a page of a musical score, likely for a symphony. It features multiple staves of musical notation. The top section shows a woodwind section with staves for Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Fg.), and Contrabassoon (Cb.). Below this is a string section with staves for Violin I (Vn. I), Violin II (Vn. II), Viola (Vla.), Violoncello (Vcl.), and Double Bass (Cb.). At the bottom, there is a drum part (Tamb.) and a cymbal part (Cym.). The score is numbered 12 and 13, indicating it spans two pages. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings.

Пр. бр. 9. (стр. бр. 13)

Тапанот во делово се карактеризира со ритмичка улога, која образува комплементарен ритам во сооднос со другите музички инструменти, кои се дадени со ритмичка улога на тие места во делото. Тапанот се одликува со стандардна артикулација и техника, а малата прачка - стапчето, во бројни случаи исполнува слободно „ad libitum“ или на места и со дадена импровизациска ритмичка фигура (алеаторика). Имено, во Третата симфонија на почетокот од првиот став тапанот преку алеаторика ја придружува основната мисла изнесена од обоата и кларинетот, со цел да се имитира зурлата (Манчев, 2001).

Пр. бр 10. (стр. бр. 9)

Авторот во ова дело употребува голем симфониски состав, разработен инструментариум, а инструментите се употребени со најразлични функции: мелодиска, хармонска, педална, ритмичка, како и комбинација од истите.

Преку анализата на Третата симфонија „Рустика“, оп. 58 на композиторот В. Николовски може да се дефинираат неколку значајни особености како есенцијални за делото. Тоа се елементи со кои авторот сакал и постигнал оркестрација на најпрепознатливи и најкарактеристични

музички изразни средства кои се составен дел од нашиот македонски фолклор: (1) оркестрација на фолклорно пеење; (2) употреба на автентични изворни музички народни инструменти; (3) оркестрација на фолклорните елементи со помош на инструменти од западноевропска провиниенција.

Оркестрацијата на фолклорното пеење е појавена преку лонтано-философски звук од далечина како глас на минато, изразен преку хорните. Нагорниот извик при „рикачките“ тонови е доловен во вид на нагорно глисандо во хорните и во кларинетите. Од друга страна, хетерофонијата како еден од најкарактеристичните елементи со кои се одликува македонското фолклорно пеење е дадена преку употреба на двете зурли (обои).

Фолклорните елементи се оркестрирани во вид на *удари на тапан* во гудачкиот корпус, како и со употреба на ударни инструменти тимпан и тарабука. Наместа појавениот „зурлашки“ тон е во вид на тембр појавен во дрвените, а на места и кај металните дувачки инструменти.

Генерално третманот на дрвените и металните дувачки инструменти во ова симфониско дело е *солистички*, при што се зголемува оркестарскиот звукоред. Доколку се опфатат сите инструменти, како што се запишани во изворна верзија од страна на авторот низ разни места постои *модификација со алтернативни инструменти врз пристапот кон народните* (темброт на: кавал= флејта, зурла= обоа, гајда= кларинет / фагот). Треба да се потенцира дека значењето на оваа оркестарска група е многу големо, бидејќи *народните инструменти претставуваат најкарактеристичен, најзначаен и најпрепознатлив белег, како и потпора на драматуршкото дејствие* во творечкиот опус на В.Николовски.

Имено во своите партитури В. Николовски се служи со *фолклорни народни музички инструменти, нови тембри и нови музички изразни средства* кај инструментариумот на оркестарот (барем за тоа време на нашите простори). Зурлата, кавалот, гајдата и тапанот остануваат *генетски поврзани* со традицијата на македонскиот народ. Гледајќи ја анализата од разни аспекти, произлегува дека музичките инструменти, со посебен акцент врз народните музички инструменти, се многу значајни за композиторот Властимир Николовски. Неговиот рафиниран однос при изборот, организирањето и конципирањето на оваа група инструменти го потврдува неговиот темелен пристап пред се поради голата почит кон својата традиција. Притоа авторот најсоодветно извршува озвучување на драматуршкото дејствие во делото. Комплементарноста во прогресијата

на носечките мелодиски структури, кои постојано преоѓаат од оркестарот во солистот и обратно, претставува една од својствените карактеристики во оркестрацијата на В.Николовски - *преземање на мелодиската линија*. Секој инструмент што е различен од друг е појавен во симфонискиот оркестар, а со тоа постигнува богат колорит.

Користена литература

- Абрашев, Б. (1992). *Симфонична оркестрација*. Софија: Музика
- Babic, K. (1970). *Orkestracija: I- II deo*. Beograd: Udruzenje kompozitora Srbije
- Гавриловски, Г. (2007). *Присутноста, улогата и употребата на музичките инструменти во Третата симфонија „Рустика“, оп. 58, на македонскиот композитор Властимир Николовски* (магистерски труд). ФМУ/УКИМ
- Коловски, М. (2009). *All' Infinito*. Скопје: СОКОМ
- Манчев, Т.(2005). *Влијанието на македонското народно творештво врз инструменталната продуктивна музичка мисла - МАНУ: Народното творештво на почвата на Македонија*. Скопје: МАНУ
- Манчев, Т. (2002). *Историја и теорија на оркестрација*. Рецензирана скрипта од предавања, ФМУ/УКИМ
- Манчев, Т. (2001). *Движењето суштински елемент кај симфониското творештво*. Скопје: СОКОМ
- Николовски, В. (1982/83). *Традиција во македонското музичко творештво*. Македонска музика, бр.5. Скопје: Струшка музичка есен
- Obradovic, A. (1978). *Uvod u orkestraciju*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu
- Џимревски, Б. (1996). *Гајдата во Македонија*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“